

פרקים ראשונים

מדינה ומרכז

בשנת ה"ד למדינת ישראל וט"ו שנה למלחמת ששת הימים, עומד צה"ל בשערי בירות. ימי מתח וצפייה הם אלה, ואין הלב פנוי ביותר, אם כי נדמו לעת עתה התותחים, לבחינות ספרות ותרבות, לדיונים, שיקולים וסיכומים אשר למהויותיהן וערכיהן.

מאידך, ערכים אלה, ערכי תרבות וחינוך, מעצבים דמות הדור לחיוב ולשלילה. אין בפרק קצר, או במאמר, שדן על הנושא מבחינה מסוימת (כגון מאמרו של יוחנן גרנך בחוברת הנוכחית) כדי למצות אפילו במעט את בעיות הרוח של מדינת ישראל. קל יותר לציין בקיצור את הישגיה בתחומי ספרות ואמנות, תרבות ומדע. הפעילות הספרותית-התרבותית לא התחילה, כידוע, עם יסוד המדינה. קדמה לה "המדינה בדרך", שבמשך חמישים שישים שנה נעשתה המרכז החשוב ביותר ליצירה עברית. אך אם לפני השואה אפשר היה עדיין לטפח תקוות שהגולה היהודית, בפרט יהדות פולין-ליטא עמוקת השרשים והמסורת העברית, תמשיך לשמש מקור לכוחות-יצירה חדשים, כשם ששימשה בעבר, הנה כליונה הפיסי לא הותיר אף שמץ של סיכוי להתעוררות והתחדשות רוחנית של שארית הפליטה ("אחד מעיר ושנים ממשפחה").

אשר לתפוצה היהודית הגדולה ביותר בימינו, יהדות אמריקה, הרי "הוכיחה את עצמה" שאינה נוקטת לתרבות ויצירה עברית. יהדות של תרגום היא כולה. אף היהדות הדתית-הלאומית — תשתיתה ונופה, כלי מחשבתה ודרכי הבעתה קורצו מלשון המדינה ותרבותה, כשביטויים וניבים ממקורותינו המסורתיים משמשים להם מעין תבלין וסממני יחוד וטעם יהודי.

מדינת ישראל היא לכן ארץ-היהודים היחידה, שעשויה לטפח, על אף ההשפעות הזרות והנטייה לחקירות, חיקוי של התבטלות, או הידמות — תרבות עברית מקורית. יש מקום לוויכוחים ולהשגות על השקפות, מגמות וכיוונים בחיי החברה וגילויי התרבות במדינה, מהם זרים ומהם נפסדים, אך אין לפקפק בפעילות הנרחבת ובהישגים החשובים בכל אחד מתחומי העשייה והיצירה העברית במשך התקופה הקצרה בערך מאז תקומתה עד ימינו.

אין כאן מקום לפירוטיית של ההישגים התרבותיים-הספרותיים — מביצוע תכניתו של אחד העם להוצאתו של "אוצר היהדות" עד עבודת המחקר והכינוס העניפה ששירטטה ופירטה ביאליק במסתו הידועה "הספר

יהאם היו האנציקלופדיה העברית והכללית, ל"א כרכים; האנציקלופדיה המקראית, ח' כרכים; והאנציקלופדיה התלמודית, וכיוצא בהן, עונות לצפיות אחד העם? — ודאי הוא שבימיו לא הוכשר עוד הדור למפעלים ספרותיים-תרבותיים במימדים כאלה.

העבריים... נוסף ליצירה המקורית, שאף צלליה לא מעטים, ושנתרכזה כולה במולדת העברית, קובעת פרשה רבת-הוד בפני עצמה תחייתה של הלשון העברית והשתרשותה בכל ענפי החיים תוך מאבק-חרות עם ה"שפות החיות" של העלם הגדול. התחדשותה המפליאה של לשון הקדומים ושיגשוגה של ספרות מקצועית רבת-עניינים-ופנים בה הם הישגים שספק אם יש דוגמתם בתולדות עמים אחרים. להישגי תרבות אלה הגיע קיבוץ יהודי משבעים ושבע מדינות שהיה לעם אחד בכח מורשת ויעודים משותפים.

כשם שהמדינה לא הושלמה, כך צריך גם "המרכז הרוחני" טיפוח, אך מדינה אחת לנו ומרכז אחד ורק בהם עתיד היצירה העברית המקורית.

לבנון – מעולם המקרא לעולמנו

השם לבנון – צליל מימי הילדות לו, והוא הזדהה בהפרתנו עם ארץ-ישראל. הניגון המלבב, הנוגה-המרומם נתלווה לשם על נועם צירופיו והרומנטיקה שלהם ("אתי מלבנון פלה, אתי מלבנון תבואי"; ו"ריח שלמותיך כריח לבנון"; "באר מים חיים ונוזלים מן לבנון"). חירם מלך צור היה בעינינו שותף לשלמה המלך בבנין בית-המקדש ו"ארזי הלבנון" עוררו בנו הדי געועים כ"הר ציון" ו"הדר הכרמל". והרי גם דמיון בין ה"חזות הקשה" על יהודה וירושלים לבין נבואות הזעם על צור וצידון ("ונתתי אותה – את צור – לצחיח סלע"; "ושלחתי בה – בצידון – דָּבָר ודם בחוצותיה").

ומעולם המקרא לעולמנו. מבחינת מצבה הגיאוגרפי של מדינת ישראל ההיסטוריה חוזרת על עצמה באורח מפתיע ומתמיה אחרי אלפי שנים של תמורות וגלגולים. כאז גם עתה מוקפת מדינת ישראל שכנים החורשים עליה רעה, אך פחות מכולם הציקה לה לבנון. אף היא נגררה אמנם אחרי מדיניות האיבה והלחימה של ארצות ערב בשנת 1948. אולם לאחר-מכן שררה בין לבנון וישראל שכנות נסבלת ואכרים יהודים במטולה ופלחים ערבים מעבר לגבול חָרְשׁוּ שדותיהם ללא מפגיע.

אש"ף כפה במעשי הרצח שלה ובכוונתה לְנַשֵּׁל את עם ישראל מעל אדמתו את מבצע "שלום הגליל". כמות הנשק העצומה שצבר אש"ף בלבנון יעד אחד היה לה – מדינת ישראל.

אילו לא היה העולם משוחד לרעת ישראל, לא היה נטרעש בשל הכרח פלישתה בלבנון. להפך, העולם היה צריך להכיר טובה לה על כך שהיא מאפשרת יצירת ממשלה לבנונית חפשית ועצמאית. אלא ש"הרגל" זה של המדינות באו"ם לענות "אמן!" אחרי דברי החירוף והגידוף של הערבים נעשה טבע.

ישראל שמן לגלגלי...

בינתיים הזדרזו אנשי השמאל ו"ליבראלים" מפל המינים ויצאו בתעמולת-זוועה נגד מדינת ישראל וראשיה, בתוספת של סילוף עובדות ומספָּרים. המודעה הקולנית שלהם ב"טיימס" (בפעם השנייה בעתון של יום

..האנתולוגיות המקיפות והמפוארות והמחקרים החשובים בשירת ימי הביניים בלבד (כשירה העברית בספרד ובפרובאנס לחיים שירמן) הם עבודת-כינוס ממריגה ראשונה.

א', 27 ביוני, ש.ז.) היא "טלית" שכולה צביעות והתעלמות גמורה ממצב הדברים כהויותו. אין אף מלה אחת בכתיבה האשמה נגד ישראל על כל מה שעולל אש"ף ואין אף זכר לתכניתו למחות את ישראל מעל פני הארץ. בראש החתומים הסינאטור, דבר הערכים, גיימס אבורק וכמה פרופיסורים ערבים ו"שוחרי שלום" כהאחים קריגאן, ויליאם קונסטלר ונורתון מזשווינסקי, הידוע מכבר הימים כחסיד אש"ף ושונא ישראל מובהק; ולמרבחה התימהון — אישים כרמזי קלארק והמספר ויליאם סטיירון. כן גם הצטרפו למקהלת המנאצים — אחב"י, שדוגלים בשם "המוסר", שבשמו אפשר להפקיר ג' מליון יהודים ל"יושרם" של "לוחמי החופש" מ"חדרם" של אש"ף. בין מקנאי קנאת עראפאת: נועם חומסקי, אי. פ. סטון, דן פרץ ועוד.

מודעת-הזוועה מעלה על הדעת מאמר הסוציאליסטים שלחמו לפנים במשטר הצארי ברוסיה, שהדם היהודי שנשפך בפוגרומים באותה ארץ ישמש שמן לגלגלי המהפכה. יש דמיון בין כוונת אותם סוציאליסטים ברוסיה לפנים וכוונתם של תומכי אש"ף באמריקה היום.

על קברו של ישראל גור — איש ה"במה"

גם מוות "טבעי" של ידיד נתיק ומסור מכה אותנו בתדהמה; בפרט כשהידיד הוא בעצם עשיותי הפוריות ומתכנן תכניות ואתה מצפה לראותו בקרוב בקרוב ולטייל עמו בחוצות ירושלים ולבקר במסעדותיה כבימים הטובים ההם...

ראש מעייני וענייניו של גור היה התיאטרון, במוכן הרחב והמקיף ביותר של אמנות זו — המחזה, העברי והכללי, ההצגה, המשחק — על סוגיהם ובעיותיהם. אהבתו למקצוע לא ידעה גבול. הוא נעשה ל"משוגע לדבר אחד" ומאו⁴סד את במתו — "במה" — הרבעון לדרמה — בשנת 1959, שכללה והרחיב את מסגרתה, עד שהפכה לאחת הבמות המקצועיות המצויינות ביותר בלשונו.

ישראל גור תרם מפרי עטו הברוך לקידום ספרות אמנות התיאטרון. מאמריו שהופיעו קודם ב "במה" ולאחר מכן בספרים ("המשחקים אביון ומלך", "התיאטרון העברי — ציוני דרך", "פנקס תיאטרוני" וספרו האחרון, "בצפנה לתיאטרון") מצטיינים בהסברתם הנהירה ובניתוחם הספרותי-אמנותי, ועתים החברתי, את המחזה ודרכי העלאתו על הבמה.

ידיעותיו של גור וזיקותיו לא צומצמו לתיאטרון. הוא נזקק ליצירה הספרותית בכללה. כל מאמר ספרותי שלו מיצה יפה את סגולותיה של היצירה הנידונה ולא חיפה על חסרונותיה. לא היה משוא-פנים לפניו. הכריעו טעמו הספרותי המעודן וקביעותיו החברתיות. ואם טעה, היתה זו טעות של אדם ישר-עט ומצפון.

רק ימים מספר לפני מותו הגיע מכתב ממנו ובו הבטחה: "אני עצמי אכין לך מאמר על מחברתו הציונית של מיודענו ר' משה מייזלש".

שוב לא נוכל לצפות למאמר, לפגישות, ולשיחות רעים של האדם והידיד היקר הזה. שלום לעפרו!